

Avsedd för
Origo

Dokumenttyp
Utvärdering

Datum
Oktober 2014

UTVÄRDERING AV ORIGO

Ramböll
Krukmakargatan 21
Box 17009
SE-104 62 Stockholm
T +46 (0) 8 568 494 40
F +46 (0) 10 615 20 00
www.ramboll-management.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	1
1.1	Beskrivning av Origos verksamhet	1
1.2	Om utvärderingen	2
2.	Analys	4
2.1	Verksamhet för ungdomar	4
2.2	Verksamhet för yrkesverksamma	7
2.2.1	Kunskapsspridning för yrkesverksamma	7
2.2.2	Konsultation till yrkesverksamma	8
2.2.3	Samverkan	9
2.	Slutsatser	11

1. INLEDNING

I denna rapport presenteras den utvärdering som Ramböll Management Consulting, fortsättningsvis Ramböll, har genomfört under 2014 av verksamheten "Origo – resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld". I detta inledande kapitel ges först en beskrivning av Origos verksamhet. Därefter presenteras utvärderingens genomförande.

1.1 Beskrivning av Origos verksamhet

Origo är ett myndighetsgemensamt resurscentrum som arbetar för att motverka och förebygga hedersrelaterat förtryck och våld. Verksamheten finansieras av Stockholms läns landsting, Polismyndigheten i Stockholms län samt 25 kommuner i Stockholms län. Origo utgörs dels av ett fysiskt resurscentrum, dels ett virtuellt hus kallat "Virtuella Origo". "Virtuella Origo" ska fungera som en webbaserad samverkansplattform och planeras komma igång under hösten 2014. Origos fysiska centrum startade i början av 2013 och erbjuder bland annat stödsamtal till utsatta ungdomar samt konsultation till yrkesverksamma och frivilliga aktörer i Stockholm län.

Utvärderaren har med utgångspunkt i verksamhetens egna beskrivningar utarbetat en så kallad förändringsteori, vilken visas i figur 1. Förändringsteorin illustrerar hur aktiviteterna är tänkta att bidra till de övergripande målen för projektet, vilket beskrivs närmare nedan.

Origo vänder sig till två olika målgrupper; utsatta ungdomar i åldern 13-26 och yrkesverksamma (inklusive frivilligsektor) som möter och arbetar med dessa ungdomar. För ungdomar ges två typer av aktiviteter. Origo erbjuder dels utåtriktat arbete till grupper genom exempelvis skolföreläsningar, dels stöd- och rådgivningssamtal till enskilda ungdomar. Stödet och rådgivningen till enskilda ungdomar kan både bestå i att ge direkt stöd och att hjälpa den unge att komma i kontakt med rätt aktör i sin hemkommun. Aktiviteterna riktade till ungdomar ska leda till att unga får ökad kunskap om sina rättigheter och att de som vänder sig till Origo får tillgång till adekvat stöd och vägledning.

Till yrkesverksamma erbjuder Origo både kunskapsspridning till grupper genom exempelvis seminarier och konsultativt stöd till enskilda individer. Origo ska även arbeta för att underlätta och stödja samverkan mellan myndigheter och frivilligsektor. Aktiviteterna ska leda till att yrkesverksamma får kompetens om hedersrelaterat förtryck och våld samt dess konsekvenser samt att aktörerna kan arbeta bättre för målgruppen. Samtliga aktiviteter för ungdomar och yrkesverksamma inklusive frivilligsektor ska bidra till verksamhetens två övergripande målsättningar; att *målgruppen lever ett liv utan förtryck och våld* samt att *ungdomar som begränsas av hedersnormer får en förbättrad livssituation*.

Figur 1 – Förenklad förändringsteori för Origo

1.2 Om utvärderingen

Ramböll har under perioden april-augusti 2014 genomfört en utvärdering av Origo. Utvärderingens huvudsakliga syfte har varit att värdera hur väl verksamheten når uppsatta mål samt belysa erfarenheter från Origos medarbetare, yrkesverksamma, frivilliga aktörer och ungdomar. Utvärderingen värderar den verksamhet som bedrivs inom ramen för Origos fysiska centrum. Verksamhetens webbaserade samverkansplattform "Virtuella Origo" har vid utvärderingens genomförande ännu inte kommit igång och behandlas således inte.

Datainsamling

Ramböll har samlat in underlag genom intervjuer, dokumentstudier, enkätundersökningar och deltagande observation under en föreläsning för ungdomar. Nedan följer en närmare beskrivning av denna datainsamling.

Ramböll har genomfört totalt 21 individuella intervjuer med ungdomar, medarbetare på Origo, yrkesverksamma samt personer som arbetar i frivilligsektorn. För att fånga erfarenheter från samtliga samarbetspartners har två representanter vardera från socialtjänst, skola, landsting och polis intervjuats. Utöver detta har Ramböll intervjuat alla sex personer som arbetar på Origo, en frivillig aktör samt sex ungdomar. Samtliga intervjuade unga och yrkesverksamma har varit i kontakt med Origo antingen i syfte att få konsultation och stöd. Urvalet av intervjupersoner har gjorts av medarbetarna på Origo. Medarbetarna gav kontaktuppgifter till flera intervjupersoner, så Ramböll kunde göra ett slumpvis urval av dessa. Intervjuerna har utgått ifrån en

semistrukturerad intervjuguide för att säkerställa att alla relevanta frågor berörs under intervjun samtidigt som utrymme ges för intervjupersonerna själva att lyfta frågor de anser vara viktiga. Den deltagande observationen genomfördes under en halvdagsföreläsning den 29 april 2014 för hundratals gymnasieungdomar från flera gymnasieskolor. Ungdomarna var inte medvetna om att utvärderaren närvarade. Kortare intervjuer genomfördes i en paus med sju ungdomar.

För att få en förståelse för Origos uppdrag, målsättningar och aktiviteter har Ramböll även gått igenom ett flertal dokument. De projektdokument som Ramböll har tagit del av är bland annat verksamhetsplan, projektbeskrivning och tjänsteskrivelser. Origo för även kontinuerlig statistik över verksamheten, vilken har inkluderats i Rambölls utvärdering. Origo har även bistått med enkätundersökningar från föreläsningar för yrkesverksamma och ungdomar, vilka Ramböll medverkade i att utarbeta. Enkäten för yrkesverksamma besvarades av 70 yrkesverksamma från i huvudsak skola och socialtjänst, vilka deltagit i ett seminarium den 23 maj 2014. Enkäten för ungdomar besvarades av 244 högstadie- och gymnasieelever som deltagit i en halvdagsföreläsning under förmiddagen eller eftermiddagen den 29 april 2014. Enkäten besvarades också av 77 högstadieelever som deltagit i ett seminarium på Årvingeskolan under våren 2014. Totalt baseras enkätresultaten för ungdomar således på enkätsvar från 321 ungdomar.

2. ANALYS

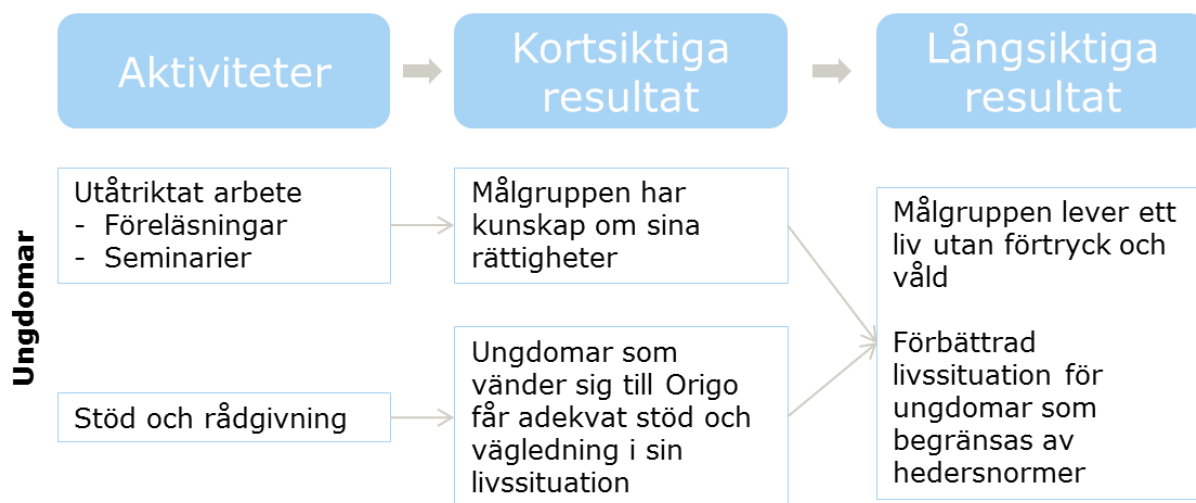
I detta kapitel värderas huruvida Origos arbete bidrar till att uppnå önskade målsättningar. Analysen beskriver även hur Origos aktiviteter bidrar till denna utveckling. Utöver det syftar kapitlet till att bidra med förklaringar till hur identifierade utfall kan förstås. Utgångspunkten för analysen är Origos egna målsättningar.

En förutsättning för att projektet ska nå de långsiktiga resultatmålen, *att målgruppen lever ett liv utan förtryck och våld* samt *upplever en förbättrad livssituation*, är att Origos olika aktiviteter bidrar till de kortsiktiga resultatmålen. I fokus för denna utvärdering är ungdomars och yrkesverksammas egna upplevelser. Utvärderingen bedömer både aktiviteter och mål för ungdomar och för yrkesverksamma. Utvärderingen bedömer Origos rådgivning för enskilda ungdomar samt utåtriktade arbete för ungdomar, såsom föreläsningar och seminarier. Utvärderingen av aktiviteter för yrkesverksamma bedömer både konsultativt stöd till individer och kunskapsspridning till grupper. Eftersom Origos samverkansarbete i stor utsträckning planeras ske inom ramen för den framtida webbaserade samverkansplattformen "Virtuella Origo" kommer samverkansarbetet endast att beröras i begränsad mån.

Rambölls huvudsakliga slutsats är att Origo genom sina olika aktiviteter arbetar mot verksamhetens målsättningar. Origo bidrar till ökad kunskap om hedersrelaterat förtryck och våld hos både ungdomar och yrkesverksamma samt ger ungdomar tillgång till adekvat stöd- och vägledning. Origo tillgodoser även yrkesverksammas behov av konsultation. Allt detta sammantaget leder till en bättre livssituation för utsatta ungdomar.

2.1 Verksamhet för ungdomar

Figur 2 – Förenklad förändringsteori för Origos verksamhet för ungdomar

2.1.1 Origos utåtriktade arbete mot ungdomar

Att fler ungdomar får kännedom om Origo samt ökad kunskap om hedersrelaterat förtryck och våld är en förutsättning för att verksamheten ska nå sina resultatmål. Origo ska därför erbjuda föreläsningar till skolor runt om i länet. Ramböll bedömer att Origo genom sitt utåtriktade arbete mot skolor lever upp till målsättningen att ge ungdomar kunskap om sina rättigheter. Origo har även ökat ungdomars kunskap om hedersrelaterat förtryck och våld. Origos skolföreläsningar har bidragit till att fler ungdomar har fått kännedom om Origo och att fler unga har fått stöd i sin situation.

Under 2013 har föreläsningar getts till ca 1000 grundskole- och gymnasieelever. Ramböll kan konstatera att Origo har ett pågående arbete med att nå ut till fler skolungdomar och kommer under 2014 att erbjuda ytterligare föreläsningar samt visningar av teaterpjäsen *Kärleken är fri* till olika skolor i länet. I enkätundersökningen uppger ungdomarna att föreläsningarna har gett dem ökad kunskap om sina rättigheter samt om hedersrelaterat förtryck och våld. I

enkätundersökningen får Origo genomgående höga betyg. Ungdomarna tillfrågades bland annat om vad de tyckte om föreläsningen och gav Origo 8,4 i medelpoäng på en tiogradig skala, vilket är ett mycket gott omdöme. Följande citat från enkätundersökningen belyser ungdomarnas uppskattning:

”Det var väldigt intressanta historier! Man kände igen sig själv och det var väldigt roligt, men det fick en verkligen att tänka på hur man egentligen har det. Lärorikt!”

”Mina tankar och värderingar har ändrats totalt på 2 timmar. Underbart att se människor som yttrar sig så bra.”

Såväl yrkesverksamma som Origos medarbetare vittnar om att elever efter att ha deltagit i Origos föreläsningar har vågat öppna sig och prata om sin livssituation. I flera fall har detta även lett till att skolungdomar har sökt hjälp hos Origo eller vänt sig till sin skolkurator. För ungdomar som lever i en hederskontext kan förtrycket vara normaliserat, vilket har gjort att de tidigare inte har reflekterat över sin situation. Föreläsningarna fyller således en viktig funktion. Att ungdomar tar steget att börja prata om sina upplevelser kan inte endast ses som en effekt av ökad kunskap om hedersrelaterat förtryck och våld. De ungdomar som Ramböll har intervjuat beskriver att rädslan för att prata är stor och att steget till att söka hjälp således är väldigt stort. En nödvändig förutsättning är därför att de känner trygghet och förtroende för den andre parten. Ramböll ser att Origo i sitt utåtriktade arbete mot ungdomar har förmågan att bygga upp detta nödvändiga förtroende.

En viktig förklaring till Origos framgångar, utöver att de har förmågan att skapa förtroende, är att deras arbete fyller ett viktigt behov. Origos arbete är relevant i det avseende att det fyller ett behov hos ungdomarna att prata och få information om hedersförtryck. Detta framhävs av både ungdomar och yrkesverksamma som Ramböll har talat med. Uppfattningen delas även av medarbetarna på Origo. Yrkesverksamma menar att det finns en rädsla för att prata om hedersrelaterat förtryck och våld, dels på grund av låg kunskap och av rädsla att förstärka fördomar om vissa kulturer. Frågan anses således vara laddad. Att Origo vågar lyfta frågan upplevs därför vara mycket viktigt.

2.1.2 Stöd- och rådgivningssamtal till ungdomar

Origos verksamhet gentemot enskilda ungdomar ska bestå av att erbjuda stöd- och rådgivningssamtal utifrån den unges egna behov, antingen via telefon, besök eller på annan plats. Origo ska även länka vidare ungdomar till rätt kompetens eller instans i sin hemkommun. Aktiviteterna ska leda till de kortsiktiga resultatmålen, att unga får tillgång till adekvat stöd och vägledning och information om sina rättigheter. Sammantaget ska detta bidra till det övergripande målet att ungdomar lever ett liv utan förtryck och våld. Ramböll bedömer att Origo lever upp till dessa målsättningar.

Origo får kontakt med ungdomar antingen via yrkesverksamma som möter dessa ungdomar i sitt arbete och som hänvisar ungdomarna till Origo eller genom att ungdomar söker kontakten själva. Detta kräver som redan nämnts att yrkesverksamma och ungdomarna har kännedom om Origo samt att de känner förtroende nog att kontakta Origo. Under 2013 tog 83 ungdomar från 13 olika kommuner i Stockholm kontakt med Origo. Merparten av de ungdomar som sökt sig till Origo var flickor, cirka 12-14 procent var pojkar.

För att ungdomar ska söka stöd hos Origo krävs det som tidigare nämnts att unga har kännedom om verksamheten samt känner förtroende nog att kontakta Origo. Ramböll gör bedömningen att Origo har förmågan att skapa förtroende hos ungdomar. Att inte fler ungdomar har sökt stöd hos Origo är därför en indikator på att en relativt liten andel av ungdomarna i upptagningsområdet känner till Origos verksamhet. Både ungdomar som Ramböll har intervjuat under Origos föreläsningar och i enskilda intervjuer uppger att de inte kände till Origo sedan tidigare. Origos främsta hinder för att nå fler ungdomar verkar således vara att målgruppen inte vet om att verksamheten existerar. Ramböll ser att en förklaring till detta är att verksamheten endast har varit i gång under en kort tid. Medarbetarna upplever att de utifrån resurser och förutsättningar når målgruppen bra. De har dock identifierat målgrupper som behöver ägnas mer uppmärksamhet framöver. Bland annat nämns ungdomar med funktionsnedsättningar, unga

mödrar samt ungdomar som utifrån sin sexuella läggning utsätts för förtryck och våld. Sammantaget pekar detta på att det finns en stor målgrupp och ytterligare potentiellt värde av att fler ungdomar får tillgång till Origos verksamhet.

När en ungdom kommer till Origo får hen först träffa en kurator och om behov finns har ungdomen även möjlighet att prata med verksamhetens polis och barnmorska. Enligt Origos verksamhetsplan ska ungdomar erbjudas ett till fem stödsamtal och vid efterfrågan ska detta kunna utökas. Antalet stödsamtal har hittills inte varit begränsat till fem utan har i många fall utökats.

En central initial tanke i Origos arbets sätt är att ungdomar ska länkas vidare till sina hemkommuner för fortsatt stöd där. De allra flesta ungdomar har länkats vidare. Antalet stödsamtal har i många fall har blivit fler än vad som ursprungligen var tänkt, så ungdomarna har inte länkats vidare lika tidigt i den omfattning som var tänkt. Medarbetarna på Origo uppger att den främsta orsaken till att ungdomar har stannat kvar i Origos stöd är att ungdomarna själva inte har varit redo eller velat länkas vidare. I några fall har kompetensen om hedersrelaterat förtryck och våld i den egna hemkommunen varit bristfällig, vilket har omöjliggjort för ungdomen att länkas vidare. Ramböll ser att nödvändiga förutsättningar för att slussfunktionen ska fungera är att alla parter, såväl ungdomen, Origo och de mottagande tjänstemännen är med på att ungdomen ska länkas vidare samt att det finns förutsättningar för mottagaren att ta emot ungdomen. Dessa förutsättningar har inte varit uppfyllda och förklarar således varför slussfunktionen inte har fungerat som planerat.

Nedan följer en djupare beskrivning av hur ungdomar som har sökt stöd hos Origo har upplevt detta samt hur det har hjälpt dem.

Ungdomarna själva upplever att de i kontakten med Origo har fått det stöd som de har behövt. Yrkesverksamma som har hänvisat eller länkat vidare ungdomar till Origo bekräftar denna bild. Trots detta är Rambölls sammantagna bild att Origo ger ett adekvat stöd till målgruppen och uppnår sitt mål att *ungdomar som vänder sig till Origo får adekvat stöd och vägledning i sin livssituation*. Följande citat från en av de ungdomar som har fått hjälp av Origo belyser hur uppskattat stödet är:

"Origo hjälper ur ett helhetsperspektiv, är en guide. [...] de är som Google"

Ungdomarna som Ramböll har intervjuat uppger att Origo har fungerat som en vägledare genom att ge information, visa på alternativ samt lägga upp handlingsstrategier. Ungdomarna framhäver att de har fått tydlig information om sina rättigheter, möjligheter samt hur de ska gå tillväga. Origo har varit ett stöd för deras psykiska välbefinnande samtidigt som medarbetarna har gett dem konkreta råd. Många ungdomar har även fått hjälp med myndighetskontakter och beskriver att Origo i dessa kontakter har fungerat som en röstförstärkare. Samtliga ungdomar som Ramböll har intervjuat beskriver att kontakten med Origo har lett till konkreta förändringar i deras liv. För vissa har Origo varit ett stöd i beslutet att lämna sin familj, för andra har Origo hjälpt att hitta strategier för att underlätta vardagen. Yrkesverksamma beskriver att Origo har varit ett bra stöd framförallt genom den trygghet och förståelse som medarbetarna har förmedlat till ungdomen.

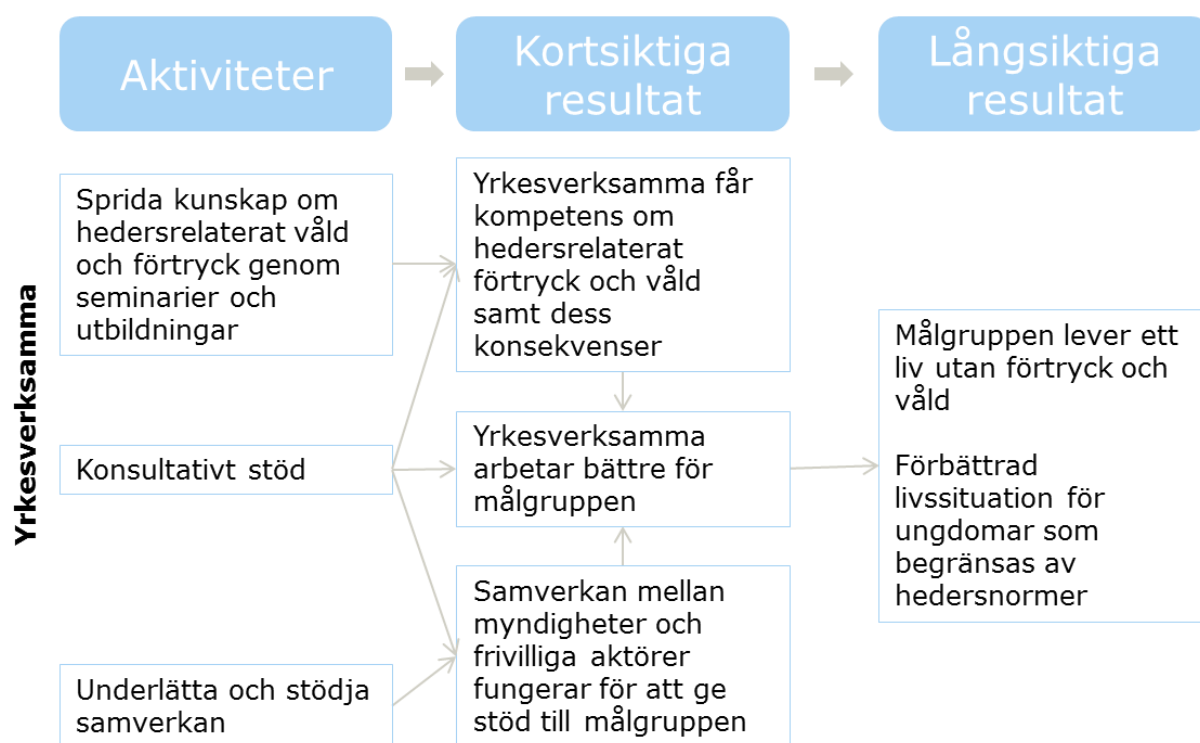
En viktig förklaring till varför Origo har lyckats bidra till en förbättrad livssituation för många unga är att de unga har accepterat stödet. Ramböll ser att detta till stor del har uppnåtts tack vare engagerad och kompetenta medarbetare. Ungdomarna beskriver medarbetarna som förstående, snälla, kunniga och närvarande. De som tidigare har haft dåliga erfarenheter av exempelvis kontakter med psykiatri eller skolhälso beskriver att de hos Origo för första gången har känt sig förstådda.

Att man i kontakten med Origo får vara anonym sänker tröskeln för att söka hjälp. För vissa individer har anonymiteten varit helt avgörande för att de överhuvudtaget skulle söka hjälp. Både ungdomar, yrkesverksamma och medarbetarna på Origo framhäver att möjligheten att vara anonym är mycket viktig om man vill nå dessa ungdomar. Att det är möjligt att kontakta Origo utan att det syns på telefonräkningen och att resurscentret har ett gratis telefonnummer dit ungdomarna kan ringa framhävs också som viktigt för ungdomarna.

2.2 Verksamhet för yrkesverksamma

En förutsättning för att unga som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld ska få det stöd de behöver är att yrkesverksamma som möter ungdomarna har god kunskap inom området. Origo ska därför erbjuda kompetensutvecklande insatser för yrkesverksamma inom skola, socialtjänst, polis och landsting. Dessa insatser består av föreläsningar, utbildningar och informationsseminarier. Utöver dessa insatser ska yrkesverksamma kunna vända sig till Origo för konsultativt stöd i enskilda ärenden. Origo har även i uppdrag att stödja samverkan mellan aktörer. Ramböll bedömer att Origos konsultativa stöd bidrar väl till både ökad kompetens hos yrkesverksamma och att de yrkesverksamma som kontaktar Origo kan arbeta bättre för målgruppen. Genom föreläsningar bidrar Origo även till att höja kompetensen om hedersrelaterad problematik och till att öka kännedomen om hur Origo kan ge stöd till ungdomar och yrkesverksamma. Ramböll ser att de kompetenshöjande effekterna är som starkast på individnivå och mindre framträdande på organisationsnivå. Ramböll bedömer att Origo i viss utsträckning bidrar till samverkan mellan aktörer.

Figur 3 – Förenklad förändringsteori för Origos verksamhet för yrkesverksamma och frivilligsektorn

2.2.1 Kunskapsspridning för yrkesverksamma

"Kunskapen om heder är generellt dålig. Det är först när det händer något förskräckligt som det kommer fram" (Intervju med yrkesverksam)

För att nå målet om att motverka och förebygga hedersrelaterat förtryck och våld krävs det som tidigare nämnts att yrkesverksamma som möter utsatta ungdomar har kompetensen att ge rätt stöd och fatta bästa beslut för ungdomen. Kartläggningar av både Stockholms stad¹ och Länsstyrelsen² visar att det finns brister i myndigheters ärendehantering av dessa fall. De personer som Ramböll har intervjuat bedömer också att kunskapsnivån om sr hedersrelaterat förtryck och våld är låg hos myndigheter. Denna bild bekräftas även av medarbetarna på Origo. Det finns således ett stort behov av kompetenshöjande insatser för dessa yrkesgrupper.

¹ Stockholms stad (2009), *Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad*, rapport

² Länsstyrelsen Stockholm (2008), *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Dnr 7001-2008-008652

För att höja kunskapsnivån erbjuder Origo föreläsningar och utbildningar till myndigheter. Under 2013 deltog cirka 3600 yrkesverksamma i Origos föreläsningar och 560 yrkesverksamma deltog i något av Origos informationsseminarier. Enkätundersökningen visar att en överväldigande majoritet var mycket nöjda med Origos föreläsningar. På frågan vad deltagarna tyckte om föreläsningen gav de 9,2 av 10 i medelbetyg. Vidare beskrev deltagare föreläsningarna som intressanta, givande och inspirerande. Deltagarna såg även att föreläsningarna fyller ett kunskapsbehov samt sätter fokus på en aktuell fråga. Ramböll ser att Origo genom dessa insatser höjer kompetensen hos enskilda medarbetare. De fyller även en viktig funktion i det hänseende att yrkesverksamma får information om att Origo finns. Om yrkesverksamma själva inte har kunskapen eller kompetensen att hantera dessa ärenden vet de vart de kan vända sig för hjälp. Detta bidrar till att ungdomar utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld får bättre stöd och hjälp. För att de kompetenshöjande insatserna ska ge de långsiktiga effekter som eftersträvas krävs det att kunskaperna implementeras och leder till en förändring i både den enskildes och organisationens arbete. Det är nämligen inte säkert att kompetensutveckling *i sig* medför den förändring som avsetts. Inom implementeringsforskningen finns ett flertal teorier om vad som utmärker framgångsrika förändringsinsatser och vad som utmärker icke-framgångsrika insatser. En tendens inom litteraturen är att utbildning i sig värderas som ett svagt medel för att uppnå avsedd förändring. I forskningen används begreppet "train-and-hope" (Stokes and Baer)³. Essensen i begreppet är att en utbildningsinsats som genomförs isolerat – utan stödjande organisationsförändringar runtomkring den enskildes vardag, vilka samspelar med utbildningsinsatsen – har mindre sannolikhet att vara framgångsrik och uppnå avsedd förändring. Ramböll ser att Origos utbildningsinsatser kommer att ge en viss effekt. Det föreligger dock en risk att utbildningsinsatser endast kommer att ge kortsiktiga effekter för enskilda medarbetare och att avtrycket på hela organisationer kommer att vara litet. Hur stor effekten på organisationsnivå blir beror på hur organisationens verksamhet i övrigt utvecklas.

2.2.2 Konsultation till yrkesverksamma

Tjänstemän inom kommun, polis och landsting samt aktörer från ideell sektor ska ha möjlighet att vända sig till Origo för konsultation i enskilda ärenden. Vid behov ska de även ha möjlighet att länka vidare ungdomar till Origo för fortsatt stöd där. Origo ser att varje konsultativt ärende även är en möjlighet att höja kompetensen hos enskilda tjänstemän. Under 2013 sökte 236 yrkesverksamma från 20 olika kommuner kontakt med Origo. Majoriteten av dessa kom från socialtjänst och skola. Att tjänstemän från landstinget och Polismyndigheten i mindre utsträckning utnyttjar Origo som resurs beror enligt intervjuade tjänstemän och medarbetarna på Origo inte på att deras kunskap om hederskulturer är bättre än inom andra organisationer. Istället ser man att det finns stora kunskapsbrister och att Origo därför i större utsträckning skulle kunna användas för att förbättra deras arbete gentemot målgruppen. Med anledning av detta har Origo genomfört riktade insatser i form av föreläsningar till dessa myndigheter.

Yrkesverksammas upplevelser av kontakten med Origo

Utvärderingen visar att yrkesverksamma är nöjda med det konsultativa stöd som de har fått av Origo. Anledningarna till varför de har kontaktat Origo har varierat. Vissa har upplevt att de inte alls har haft kompetensen att avgöra hur de ska agera i ett fall. Andra har kontaktat Origo för att bolla tankar och idéer för att känna större trygghet i sitt handlande. Detta visar att Origo är ett stöd till yrkesverksamma oberoende av vilken kunskapsnivå om hedersrelaterat förtryck och våld de yrkesverksamma har. Flera yrkesverksamma framhäver att hedersrelaterade fall ofta kräver att man agerar tvärtemot hur man vanligtvis skulle handla och att det därför är stor risk att göra mer skada än nytta. De kan även ge exempel på fall när detta har skett, vilket har lett till stora negativa konsekvenser för de unga. Av denna anledning anser de att det är värdefullt att få möjligheten att konsultera med någon som har stor kunskap på området.

Konkreta saker som Origo har kunnat hjälpa till med är exempelvis att avgöra om ett fall är hedersrelaterat förtryck och våld eller inte. Många yrkesverksamma upplever att detta kan vara svårt att avgöra på egen hand. Origo har även snabbt kunnat bedöma hur allvarlig situationen för den enskilde ungdomen är och utifrån det gett råd om hur de ska agera. Origo har även varit behjälplig med att göra hot- och riskbedömningar. Följande citat kommer från en av de intervjuade tjänstemännen som har vänt sig till Origo för konsultation:

³Implementation Research: A Synthesis of the Literature, Fixsen, Naoom, Blasé, Friedman & Wallace (2005).

"Jag kände mig stentrygg med Origo i ryggen. Jag såg att även killen blev trygg. De har en erfarenhet som jag inte har" (Intervju med yrkesverksam)

Samtliga intervjuade tjänstemän är nöjda med det stöd som de har fått från Origo. Flera nämner att Origo har varit ett stöd både för informanten själv och för den unge. Att de själva har känt sig trygga har skapat en trygghet hos den unge. Ramböll kan konstatera att Origo i det konsultativa mötet har lyckats höja kunskapen hos enskilda tjänstemän. Tjänstemän upplever att de har fått ökad kunskap om hederskulturer samt en förståelse för hur detta påverkar och tar sig uttryck i de ungas liv. Detta har gjort att de har agerat bra i det aktuella fallet och har dessutom bidragit till att de i framtiden kommer att kunna hantera fall av hedersrelaterat förtryck och våld bättre. Yrkesverksamma upplever bland annat att de har fått en ökad förmåga att se tecken på hedersproblematik. Kontakten med Origo har även inspirerat flera av informanterna att fortsätta utbilda sig i frågor rörande hedersrelaterat förtryck och våld.

En viktig förklaring till varför yrkesverksamma är nöjda med Origos stöd är att Origos medarbetare har hög kompetens. Origo har dels en hög kompetens om hederskulturer, dels bra kunskap om de yrkesverksammas uppdrag. Detta gör att de kan anpassa stödet efter varje tjänstemäns behov. Detta skapar även hög trovärdighet till verksamheten. Några av tjänstemännen framhåller att förtroendet för Origo har förstärks av att flera medarbetare själva har upplevt hedersrelaterat förtryck och våld. Ramböll ser dock inte att detta generellt är en nödvändig förutsättning för att bygga ett förtroende. Medarbetarnas engagemang är även en central framgångsfaktor eftersom det skapar en känsla av närvaro och trygghet. Detta tillsammans med att Origo fyller ett behov bidrar till att tjänstemän är nöjda med Origos arbete. Många yrkesverksamma upplever att de inte har möjligheten att inom ramen för sitt uppdrag skaffa sig den spetskompetens som Origo har och att Origos hjälp därför är mycket värdefull. Att det inte finns någon annan aktör som fyller detta behov är ytterligare en förklaring till Origos framgångar.

2.2.3 Samverkan

I Origos uppdrag ligger det att underlätta och stödja samverkan mellan länets kommuner, Stockholms läns landsting, Polismyndigheten i Stockholm och frivilligorganisationer. En central tanke i Origos verksamhet är att samverkan mellan aktörer är nödvändigt för att utsatta ungdomar ska få bra stöd och hjälp. Ramböll bedömer att Origo i det konsultativa arbetet bidrar till samverkan, men att detta arbete kan stärkas ytterligare. Samverkansarbetet inom ramen för Origos nätverk av sakkunniga samt den webbaserade samverkansplattformen "Virtuella Origo" bedöms ej i utvärderingen.

Det finns en variation i hur yrkesverksamma uppfattar att Origo har främjat eller underlättat samverkan. En majoritet framhåller dock att fallens komplexitet kräver att samarbetet mellan myndigheter fungerar samt att det i nuläget finns brister.

Origo har i enskilda fall bidragit till att underlätta samverkan mellan myndighetsaktörer. Origo har i vissa fall fungerat som ett stöd till samtliga parter, vilket har bidragit till ett gemensamt förhållningssätt. Detta har i sin tur skapat en tryggare och mer enhetlig process för ungdomen. I andra fall har Origo underlättat samarbete över myndighetsgränserna genom att påverka enskilda tjänstemäns handlande. Detta har möjliggjorts av att många respekterar Origos kunskap och att de av den anledningen har lyssnat till Origos råd. Några av de yrkesverksamma som Ramböll har intervjuat upplever att det ibland kan finnas en liten vilja att lyssna till andra myndigheters eller ideella aktörers råd och att detta således är ett hinder för samverkan. De yrkesverksamma som upplever att Origo inte har främjat samverkan framhåller att Origo inte har gjort något aktivt för att stärka samarbetet eller uppmanat till samarbete. Origo har heller inte motverkat samarbete mellan parter.

För att samverkan ska fungera ser Ramböll att ett antal förutsättningar måste vara uppfyllda. Parterna måste dels kunna samverka, vilket ofta kan hindras av strukturella hinder, dels vilja samverka. Parterna måste även förstå hur de kan samverka. Ramböll kan konstatera att samverkan till viss del hindras av enskilda tjänstemäns vilja. Det finns även strukturella hinder i form av exempelvis sekretessregler. Ramböll ser dock att Origo dels har inflytande att påverka

tjänstemäns vilja att samverka, dels har kunskap att utifrån varje aktörs förutsättningar och uppdrag bidra med en förståelse för hur aktörerna kan samverka. Origo har en stor styrka i den ovanliga kombinationen att vara opartisk mellan olika myndigheter, ha hög sakområdeskompetens och att ha flera yrken samlade i samma verksamhet. Dessa styrkor ger goda förutsättningar för att stödja samverkan mellan olika aktörer.

2. SLUTSATSER

Origo är ett resurscentrum som arbetar för att unga som lever i en hederskontext ska ges möjligheten att leva ett liv utan förtryck och våld. Utsatta ungdomar ska kunna vända sig till Origo för att få stöd- och vägledning. Yrkesverksamma som arbetar med utsatta ungdomar ska kunna vända sig till resurscentret för att få konsultation i enskilda ärenden. Utöver detta ligger det även i Origos uppdrag att arbeta utåtriktat med föreläsningar och seminarier till skolungdomar och yrkesverksamma samt att stödja samverkan mellan myndighetsaktörer och ideell sektor.

För att nå verksamhetens långsiktiga mål, att unga ska leva ett liv utan förtryck och våld samt få en förbättrad livssituation, har Origo satt upp fyra mer kortsiktiga resultatmål som verksamheten ska arbeta mot:

- Ungdomar har kunskap om sina rättigheter
- Utsatta ungdomar har tillgång till adekvat stöd och vägledning
- Yrkesverksamma har kunskap om hedersrelaterat förtryck och våld
- Samverkan mellan myndigheter fungerar

Ramböll har under 2014 utvärderat Origos verksamhet och detta är utvärderingens huvudsakliga slutsatser:

Origo ger ungdomar ökad kunskap om sina rättigheter dels genom föreläsningar till skolungdomar, dels genom stöd- och vägledningssamtal till enskilda ungdomar. Enkätundersökningar från Origos föreläsningar visar att ungdomar i stor utsträckning upplever sig ha fått ökad kunskap om sina rättigheter (medelvärde 8,3 på en tiogradig poängskala) och hedersrelaterat förtryck och våld (8,3 av tio). Ungdomar som har sökt stöd hos Origo framhäver att medarbetarna har varit mycket bra på att ge information om deras rättigheter samt hur de ska gå tillväga för att få hjälp.

Ungdomar som vänder sig till Origo har tillgång till adekvat stöd och vägledning. Utvärderingen visar att ungdomar som har fått individuellt stöd av Origo är mycket nöjda med detta stöd. Även yrkesverksamma som har hänvisat ungdomar till Origo instämmer i detta.

Origo ger yrkesverksamma ökad kunskap om hedersrelaterat förtryck och våld, dels genom utbildningar och seminarier, dels i det konsultativa mötet med yrkesverksamma. Yrkesverksamma beskriver att de bland annat blivit bättre på att se tecken på hedersrelaterat förtryck och våld.

Origo främjar i viss utsträckning samverkan mellan myndigheter och mellan myndigheter och frivilliga aktörer. Utvärderingen visar att Origo i enskilda fall har underlättat samverkan mellan parter, vilket har lett till en effektivare och tryggare process. Delar av det planerade samverkanstödet ligger dock utanför ramarna för denna utvärdering eftersom det inte var igång vid utvärderingens genomförande.

Ramböll ser att Origos verksamhet gör stor nytta för såväl utsatta ungdomar som yrkesverksamma som möter dessa ungdomar. Verksamheten fyller ett *stort behov* då kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck bedöms vara låg hos svenska myndigheter. Origos framgångsrika arbete beror till stor del beror på att medarbetarna har *hög kompetens* om hederskulturer, förståelse för myndigheternas uppdrag samt förmåga att skapa förtroende hos målgruppen. Att ungdomar har möjlighet att kontakta Origo *anonymt* upplever många är avgörande för att dessa unga överhuvudtaget ska våga söka hjälp. Origo kan därigenom ge stöd redan innan ungdomarna har kommit i kontakt med socialtjänsten och kan därigenom begränsa skadan på ett tidigare stadium innan den har hunnit bli mer omfattande. Ytterligare en stor styrka hos Origo är att verksamheten samlar flera *olika yrkesgrupper*, vilket är värdefullt både för att ge stöd till samverkan, stöd till myndigheter och frivilligorganisationer samt direkt till ungdomar. Origos unika kombination av styrkorna hög kompetens, anonymitetsmöjligheter och

att oberoende samla olika yrkesgrupper gör alltså att verksamheten kan ge ett värdefullt stöd som ingen annan.

Verksamheten når dock få unga i relation till målgruppens storlek. Detta beror enligt Ramböll till stor del på att verksamheten är väldigt liten i relation till samhällsproblemet och att verksamheten endast har funnits under en kortare tid. I takt med att fler får kännedom om att Origo finns, ökar möjligheterna att ge stöd till fler. Ramböll bedömer att Origo har goda förutsättningar för att nå ut till både fler ungdomar och yrkesverksamma. Ramböll ser stort värde i det förtroendekapital som Origo har byggt upp hos ungdomar och yrkesverksamma och att det därför är viktigt att fortsätta att bedriva verksamheten under samma namn.

Komplexiteten i samhället ökar kontinuerligt, vilket ställer ökade krav på expertkompetens inom offentlig sektor. Varje organisation har inte möjlighet att själv bygga denna kompetens kostnadseffektivt, vilket blir särskilt påtagligt i nischade frågeställningar och små organisationer. På fler och fler områden byggs därför kommun- och myndighetsöverskridande verksamheter. Ett exempel är tvärkommunal samverkan kring etableringen av nyanlända, ett annat exempel är framväxten av samordningsförbund. Innovationsrådet beskriver i sitt slutbetänkande hur svårlösta samhällsproblem som våld i nära relationer kräver samverkan från flera organisationer och att samverkan hindras av flera strukturella hinder som är svåra att komma tillrätta med inom ramen för ordinarie verksamhet.⁴ Även Nationella samordnaren mot våld i nära relationer påtalar i sitt slutbetänkande svårigheten att bygga tillräcklig kompetens inom varje organisation och lyfter värdet av stöd från en oberoende verksamhet.⁵ Origos verksamhet ligger i linje med detta sätt att samla och bygga kompetens i en fristående verksamhet som flera organisationer mer effektivt kan dra nytta av. Eftersom flera organisationer delar på kostnaden, minskar även kostnaden för de enskilda finansierarna. Kostnaden kan även ställas i relation till de väsentligt ökade kostnader det innebär om hedersrelaterat förtryck och våld tillåts fortgå, med risk för avhopp från skola, hemlöshet, arbetslöshet och vårdbehov. Utöver den rena kostnadsaspekten ger Origo deltagande organisationer möjlighet att fullgöra sina utmanande uppdrag och ytterst att förbättra livssituationen för ungdomar i en väldigt utsatt livssituation.

⁴ Att tänka nytt för att göra nytta – om perspektivskiften i offentlig verksamhet (SOU 2013:40).

⁵ Våld i nära relationer – en folkhälsofråga (SOU 2014:49).